

**УКРАЇНСЬКА ВІЙСЬКОВО-МЕДИЧНА АКАДЕМІЯ
КАФЕДРА ВІЙСЬКОВОЇ ТЕРАПІЇ**

ЗАТВЕРДЖЕНО

Рішення вченої ради Української
військово-медичної академії
від 28 серпня 2020 р. протокол № 7

Голова вченої ради УВМА
полковник медичної служби
д.мед.н., професор

Валерій САВИЦЬКИЙ

**ПРОГРАМА
НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
ВНУТРІШНІ ХВОРОБИ**

Галузь знань: 22 Охорона здоров'я

Спеціальність: 222 Медицина

Рівень вищої освіти: третій (освітньо-науковий)

Ступінь вищої освіти: доктор філософії

Форма навчання: очна (денна)

Тривалість навчання: 14 кредитів (420 годин)

Шифр 1.1.08

Ухвалено на засіданні Методичної ради
Української військово-медичної академії
Протокол від "21" 08 2020 року, № 8

Київ - 2020

Розроблено та внесено: кафедра військової терапії Української військово-медичної академії

Розробники програми:

ОСЬОДЛО Галина Василівна, полковник медичної служби, доктор медичних наук, професор, начальник кафедри військової терапії Української військово-медичної академії

ЖЕЛЕХОВСЬКИЙ Олександр Андрійович, підполковник медичної служби, кандидат медичних наук, доцент, заступник начальника кафедри військової терапії Української військово-медичної академії

ФЕДОРОВА Ольга Олександрівна, кандидат медичних наук, доцент, доцент кафедри військової терапії Української військово-медичної академії

РОЗГЛЯНУТО ТА СХВАЛЕНО

Протокол засідання кафедри № 11

“26” 06 2020 р.

ДОПОВНЕНО ТА СКОРЕКТОВАНО

Протокол засідання кафедри № ____

“ ____ ” _____ 20 ____ р.

Начальник кафедри організації
медичного забезпечення збройних сил
доктор медичних наук, професор

“26” 06 2020 р.

Галина ОСЬОДЛО

Програма вводиться в дію з “01” 09 2020 року

ВСТУП

Програма вивчення навчальної дисципліни «Внутрішні хвороби» циклу дисциплін професійних компетенцій складена відповідно до освітньо-наукової програми підготовки докторів філософії (PhD).

Галузь знань: 22 Охорона здоров'я

Спеціальність: 222 Медицина

Рівень вищої освіти: третій (освітньо-науковий)

Ступінь вищої освіти: доктор філософії

Форма навчання: очна (денна)

Тривалість навчання: 14 кредитів (420 годин)

Предметом вивчення навчальної дисципліни «Внутрішні хвороби» є вивчення етіології, факторів ризику, патогенезу, клінічних проявів, диференційної діагностики, основних принципів лікування, первинної та вторинної профілактики внутрішніх хвороб за основними розділами (хвороби органів дихання та професійні хвороби, ревматичні хвороби, хвороби серцево-судинної, ендокринної систем, хвороби органів кровотворення, травлення, нирок, інтенсивна терапія та невідкладні стани, клінічна алергологія).

Міждисциплінарні зв'язки: вивчення дисципліни «Внутрішні хвороби» здійснюється на другому курсі навчання.

Міждисциплінарні зв'язки базуються на вивченні ад'юнктами анатомії людини, медичної біології, гістології, цитології та ембріології, патоморфології, фізіології, патофізіології, медичної і біологічної фізики, біоорганічної та біологічної хімії, мікробіології, вірусології та імунології, фармакології, клінічної фармакології та клінічної фармації, радіології та радіаційної медицини, пропедевтики внутрішньої медицини, загальної практики (сімейної медицини), інфекційних хвороб, анестезіології та інтенсивної терапії, що передбачає «вертикальну» інтеграцію з цими дисциплінами та формування умінь застосовувати знання в процесі подальшого навчання та у професійній діяльності.

Організація навчального процесу здійснюється за кредитно-модульною системою.

Обсяг навчального навантаження ад'юнктів описаний у кредитах ECTS – залікових кредитах, які зараховуються ад'юнктам при успішному засвоєнні ними відповідного модулю (залікового кредиту).

Інтернет-адреса постійного розміщення освітньо-наукової програми – офіційний сайт УВМА (http://uvma.mil.gov.ua/files/ONP_222_medycyna_2020rev.pdf).

1. Загальна мета навчальної дисципліни

Метою вивчення дисципліни «Внутрішні хвороби» є формування у ад'юнктів поглиблених професійних знань в області внутрішніх хвороб,

набуття теоретичних і методологічних основ спеціальності та фундаментальної підготовки в сучасних напрямках медицини для збереження здоров'я, поліпшення якості і тривалості життя людей.

2. Компетентності, які набуваються під час засвоєння навчальної дисципліни

Інтегральна

Здатність розв'язувати комплексні проблеми в галузі професійної медичної діяльності, проводити оригінальне наукове дослідження та здійснювати дослідницько-інноваційну діяльність у галузі охорони здоров'я на основі глибокого переосмислення наявних та створення нових цілісних теоретичних або практичних знань та/або професійної практики.

Програмні компетентності (загальні)

Компетентність виконувати оригінальні дослідження в медицині та досягнення наукових результатів, що створюють нові знання, з особливою увагою до актуальних задач/проблем та використанням новітніх наукових методів та технологій.

Здатність планувати проведення клінічного та експериментального дослідження, обирати сучасні методологічні підходи до оцінки результатів, здійснювати статистичний аналіз результатів.

Здатність здійснювати аналіз наукової літератури (вітчизняної та зарубіжної), створювати та оформлювати огляд літератури (мета-аналіз).

Здатність провести аналіз результатів наукових досліджень та оформити їх у вигляді наукової публікації/виступу українською та англійською мовами.

Здатність до критичного аналізу і оцінки сучасних наукових досягнень, до розробки нових ідей при вирішенні дослідницьких та практичних завдань зі спеціальності.

Програмні компетентності (професійні)

Здатність застосовувати знання фундаментальних основ, сучасних досліджень проблем і тенденцій медицини у комплексному аналізі явищ і процесів, що виникають в Україні та інших країнах світу.

Здатність відокремлювати структурні елементи, що складають теоретичну та емпіричну основу системи знань спеціальності 14.01.02 «Внутрішні хвороби».

Здатність виділити та зафіксувати провідний клінічний симптом або синдром патологічного стану чи захворювання шляхом співставлення зі стандартами при використанні попередніх даних анамнезу та огляду хворого, на підставі провідного клінічного симптому або синдрому, використовуючи знання про патогенез захворювання, дотримуючись відповідних етичних та юридичних норм, та шляхом прийняття обґрунтованого рішення поставити найбільш вірогідний або синдромний діагноз захворювання.

Здатність використовуючи найбільш вірогідний або синдромний діагноз,

дані лабораторного та інструментального обстеження пацієнта, дотримуючись відповідних етичних та юридичних норм, за певним алгоритмом, здійснювати диференціальну діагностику захворювань внутрішніх органів.

Здатність здійснювати систему санітарно-гігієнічних та профілактичних заходів щодо первинної профілактики і пропаганди здорового способу життя.

3. Запланований результат навчання

Згідно з вимогами освітньої програми визначені та сформульовані наступні результати навчання ад'юнктів.

Ад'юнкт повинен знати:

- загальні питання організації терапевтичної допомоги в Україні; основи організації і роботи лікувально-поліклінічних закладів, організацію роботи швидкої допомоги і невідкладної допомоги дорослому населенню;
- основні питання нормальної і патологічної анатомії, нормальної і патологічної фізіології, взаємозв'язок функціональних систем організму і рівні їх регуляції;
- основи водно-електролітного обміну, кислотно-лужний баланс; можливі типи їх порушень і принципи лікування;
- систему кровотворення і гемостазу, фізіологію і патофізіологію системи згортання крові, основи терапії кровозамінниками, показники гомеостазу в нормі і патології;
- основи імунології і реактивності організму;
- клінічну симптоматику і патогенез основних терапевтичних захворювань, їх профілактику, діагностику і лікування;
- основи фармакотерапії у клініці внутрішніх хвороб, фармакодинаміку і фармакокінетику основних груп лікарських засобів, а також ускладнення, які з'являються внаслідок застосування лікарських засобів, методи їх корекції;
- організацію служби інтенсивної терапії і реанімації в терапевтичній клініці, принципи медичної служби в екстремальних умовах;
- основи немедикаментозної терапії, фізіотерапії, лікувальної фізкультури і лікарського контролю, показання і протипоказання до санаторно-курортного лікування;
- основи раціонального харчування здорових осіб, принципи дієтотерапії терапевтичних хворих;
- протиепідемічні заходи у випадку виникнення вогнища інфекції;
- принципи лікувально-трудої та військово-лікарської експертизи при внутрішніх хворобах;
- диспансерне спостереження за здоровими і хворими, проблеми профілактики;
- форми і методи санітарно-просвітницької роботи;
- основи законодавства охорони здоров'я і директивні документи, які визначають діяльність органів і закладів охорони здоров'я;
- сучасні методики планування наукового дослідження;

- основи доказової медицини;
- вимоги до проведення наукових досліджень (отримання інформованої згоди на участь у клінічному дослідженні, яке схвалене регіональним незалежним етичним комітетом);
- принципи оформлення результатів наукового дослідження;
- сучасні статистичні методи обробки і подання даних, які використовуються в медичних науках;
- принципи педагогічної підготовки;
- критерії оцінки рівня знань слухачів;
- принципи бально-рейтингової системи.

Ад'юнкт повинен уміти:

- проводити клінічне обстеження хворого із патологією внутрішніх органів;
- проводити диференціальний діагноз між різними хворобами із подібною клінічною симптоматикою та оцінювати диференціально-діагностичну значимість симптомів і синдромів, які характерні для захворювань внутрішніх органів;
- встановити діагноз і провести необхідне лікування при захворюваннях органів кровотворення, нирок, серцево-судинної, дихальної, травної, ендокринної систем, ревматичних, професіональних і інфекційних захворюваннях;
- надавати допомогу при невідкладних станах у клініці внутрішніх хвороб;
- оцінювати тяжкість стану хворого, прогнозувати перебіг і наслідки соматичної патології;
- визначити показання для госпіталізації і забезпечити її організацію;
- проводити комплекс лікувальних, профілактичних дій на догоспітальному етапі;
- здійснювати реабілітацію із урахуванням тяжкості перебігу захворювання і при супутніх патологічних станах;
- формулювати діагноз у відповідності із вимогами МКХ-10;
- оформити медичну документацію, яка передбачена законодавством охорони здоров'я;
- визначати питання працездатності хворого – тимчасової або стійкої непрацездатності;
- застосовувати методи діагностики внутрішніх захворювань;
- інтерпретувати результати лабораторних, променевих, ендоскопічних досліджень, електрокардіографії, ехокардіографії, фармакологічних і навантажувальних проб, електрофізіологічного дослідження, результатів рентгеноваскулярного дослідження;
- проводити патентне дослідження;
- працювати із вітчизняною та іноземною літературою за темою наукової роботи;
- планувати наукові дослідження і самостійно їх проводити;
- формулювати мету, завдання дослідження;
- підбирати сучасні методи лабораторного, інструментального дослідження;

- складати критерії виключення та включення в дослідження;
- проводити статистичну обробку результатів, які отримані у ході дослідження, і представляти їх у вигляді таблиць, рисунків та діаграм;
- представляти результати особистого наукового дослідження у вигляді друкованих праць відповідно національних та міжнародних стандартів;
- доповідати результати власного дослідження на науково-практичних конференціях;
- робити висновки на підставі результатів, які отримані у власному науковому дослідженні, і пропонувати рекомендації для практичної охорони здоров'я;
- читати лекції і проводити практичні заняття зі слухачами;
- оцінювати рівень знань слухачів за бально-рейтинговою системою;
- складати робочі програми, плани тематичного удосконалення, тощо.
- демонструвати володіння морально-деонтологічними принципами медичного фахівця та принципами фахової субординації.

Ад'юнкт повинен володіти наступними практичними навиками:

- клінічне обстеження соматичного хворого;
- складання алгоритму лабораторного та інструментального обстеження при патології внутрішніх органів;
- оцінка морфологічних і біохімічних показників крові, сечі, мокротиння, плевральної рідини, форми порушень водно-електролітного обміну, показників коагулограми;
- інтерпретація даних рентгеноскопії і рентгенографії органів грудної клітки, черевної порожнини, електрокардіографії, показників дослідження центральної гемодинаміки, функції зовнішнього дихання, функціонального дослідження шлунково-кишкового тракту, функціональних проб нирок;
- проведення етіотропного та патогенетичного лікування соматичного хворого;
- техніка промивання шлунку;
- проведення трахеотомії;
- проведення серцево-легеневої реанімації;
- техніка зупинки кровотеч, накладання пов'язок на рану, підшкірне, внутрішньом'язове та внутрішньовенне введення медикаментозних препаратів;
- визначення групи крові та видової належності крові, переливання крові;
- катетеризація сечового міхура;
- пункція черевної та плевральної порожнини;
- шлункове та дуоденальне зондування;
- лаваж трахеобронхіального дерева;
- робота із основними інформаційними системами, Інтернетом, системою Medline, Pubmed тощо;
- організація і проведення науково-практичних конференцій, семінарів, розборів з актуальних питань внутрішніх хвороб;
- спостереження і контроль за студентським науковим дослідженням.

Зазначені практичні навички формуються на кожному навчальному занятті під керівництвом викладача.

4. Зміст навчальної дисципліни

На засвоєння навчальної дисципліни відводиться 420 годин/ 14 кредитів ЄКТС (табл. 1).

Розділ 1. Хвороби органів дихання та професійні хвороби. Методи обстеження хворих з патологією органів дихання. Функціональна діагностика. Лабораторні та рентгенологічні методи дослідження. Гострі респіраторні захворювання. Профілактика грипу та гострих респіраторних вірусних інфекцій. Хронічне обструктивне захворювання легень. Пневмонії. Рак легень. Хвороби плеври. Плеврити. Пневмоторакс. Покази до плевральної пункції та дренування порожнини плеври. Нагнійні захворювання легень. Абсцес легень. Бронхоектатична хвороба. Емпієма плеври. Інтерстиціальні захворювання легень. Ідіопатичний легеневий фіброз. Саркоїдоз органів дихання. Паразитарні та грибкові захворювання легень. Муковісцидоз. Легенева недостатність. Синдром нічного апное. Легеневе серце. Тромбоемболія легеневої артерії. Легенева кровотеча. Особливості перебігу і лікування захворювань органів дихання у вагітних, у хворих похилого і старечого віку. Клінічна фармакологія основних груп препаратів, що застосовуються в лікуванні захворювань органів дихання. Немедикаментозні методи реабілітації при захворюваннях органів дихання. Пневмоконіози. Пилові бронхіти. Екзогенні альвеоліти. Хвороби органів дихання токсико-хімічної етіології.

Структура навчальної дисципліни «Внутрішні хвороби»

Номери та найменування розділів	Всього годин	З них		Під керівництвом викладача				Звітність
		ПКВ	СР	Л	СЗ	ПЗ	Іспит	
Розділ 1. Хвороби органів дихання та професійні хвороби	48	38	10	4	12	22		
Розділ 2. Хвороби серцево-судинної системи	48	38	10	6	12	20		
Розділ 3. Хвороби органів травлення	46	38	8	4	12	22		
Розділ 4. Хвороби нирок	46	38	8	4	12	22		
Розділ 5. Клінічна алергологія	46	38	8	4	12	22		
Розділ 6. Хвороби органів кровотворення	46	38	8	4	12	22		
Розділ 7. Хвороби ендокринної системи та обміну речовин	46	38	8	4	12	22		
Розділ 8. Ревматичні захворювання	46	36	10	4	12	20		
Розділ 9. Інтенсивна терапія. Невідкладні стани	48	38	10	8	12	18		
Іспит	4	4					4	
ВСЬОГО	424	344	80	42	108	190	4	Іспит

Скорочення: ПКВ – під керівництвом викладача;
ПЗ – практичне заняття;

Л – лекція;
СР – самостійна робота.

СЗ – семінарське заняття;

Розділ 2. Хвороби серцево-судинної системи. Методи обстеження при серцево-судинній патології. Значення лабораторних та інструментальних методів обстеження в діагностиці захворювань. Артеріальні гіпертензії. Есенціальна гіпертензія. Вторинні артеріальні гіпертензії. Гіпертензивні кризи. Клінічна фармакологія антигіпертензивних засобів. Атеросклероз. Клінічна фармакологія основних груп препаратів, що застосовуються при лікуванні хворих з атеросклерозом. Ішемічна хвороба серця. Стабільна стенокардія. Гострий коронарний синдром. Нестабільна стенокардія. Інфаркт міокарда. Інтервенційна терапія. Інтенсивна терапія і реанімація при захворюваннях серця. Зупинка кровообігу та дихання. Раптова серцева смерть. Причини. Діагностика. Тактика лікаря. Методи оживлення. Реабілітація. Основні групи та клінічна фармакологія засобів, що використовуються при лікуванні хворих з ішемічною хворобою серця. Особливості ведення і реабілітації хворих після кардіохірургічних втручань. Патологічні порушення діяльності серцево-судинної системи в перименопаузальному періоді. Захворювання серцево-судинної системи у вагітних. Тактика лікаря, методи профілактики. Соматоформна вегетативна дисфункція. Міокардити. Кардіоміопатії. Інфекційний ендокардит. Захворювання перикарду. Вроджені вади серця. Фібриляція та тріпотіння передсердь. Надшлуночкова пароксизмальна тахікардія. Шлуночкова екстрасистолія, пароксизмальна шлуночкова тахікардія. Фатальні порушення ритму та провідності. Блокади серця. Лікування окремих форм порушень серцевого ритму та провідності. Клінічна фармакологія антиаритмічних, антитромбоцитарних препаратів, антикоагулянтів. Серцева недостатність. Класифікація (клінічні стадії, варіанти, функціональні класи за критеріями NYHA). Гостра серцева недостатність. Серцева астма. набряк легень. Гостра судинна недостатність (непритомність, колапс, шок). Кардіогенний шок. Особливості перебігу серцево-судинних захворювань у хворих похилого та старечого віку.

Розділ 3. Хвороби органів травлення. Методи обстеження хворих з патологією органів травлення. Діагностичні можливості візуальних методів дослідження (рентгенологічних, сонографічних). Інтрагастральна рН-метрія. Методи дослідження мікробіоценозу дигестивного тракту та гелікобактеріозу. Гастроезофагеальна рефлюксна хвороба. Ахалазія кардії. Функціональна шлункова диспепсія. Гастрити. Дуоденіти. Виразкова хвороба. Хвороби оперованого шлунку. Рак стравоходу. Рак шлунку. Діагностика передракових станів в гастроентерології. Хронічний некаменевий холецистит. Жовчнокам'яна хвороба. Синдром холестазу. Диференційний діагноз жовтяниць. Хронічні гепатити. Неалкогольний стеатогепатит. Алкогольна хвороба печінки. Цирози печінки. Печінкова енцефалопатія. Хронічний панкреатит. Синдром надлишкового бактеріального росту. Функціональні захворювання кишок. Синдром подразненої кишки. Неспецифічний виразковий коліт. Хвороба Крона. Злоякісні пухлини гепатобіліарної системи. Рак підшлункової залози. Рак кишківника. Синдром «гострого живота». Внутрішні кровотечі в гастроентерології. Кров у випорожненні. Особливості клініки та лікування захворювань органів травлення у хворих похилого та старечого віку. Клінічна

фармакологія препаратів, що застосовують при лікуванні пацієнтів із захворюваннями органів травлення.

Розділ 4. Хвороби нирок. Методи обстеження при патології нирок. Хронічна хвороба нирок. Гломерулонефрит: гострий, швидкопрогресуючий, хронічний. Нефротичний синдром. Хронічний пієлонефрит. Нефролітіаз. Нефропатія вагітних. Ниркова еклампсія. Гостре ураження нирок. Хронічна ниркова недостатність. Інтенсивна терапія при захворюваннях нирок. Гостра затримка сечі. Особливості перебігу та лікування хвороб нирок у хворих похилого та старечого віку

Розділ 5. Клінічна алергологія. Принципи діагностики алергічних захворювань (алергологічний анамнез, елімінаційні проби, провокаційні тести, лабораторні, інструментальні методи дослідження). Алергічний риніт. Атопічний дерматит. Полінози. Кропив'янка. Харчова алергія. Гострі алергічні реакції. Медикаментозна алергія. Ангіоневротичний набряк. Анафілаксія. Бронхіальна астма. Основні принципи лікування алергічних хвороб. Специфічна гіпосенсибілізація. Інтенсивна терапія і реанімація при алергічних захворюваннях. Профілактика алергічних хвороб.

Розділ 6. Хвороби органів кровотворення. Клініко-лабораторні методи обстеження гематологічних хворих. Нормативи показників периферичної крові. Тлумачення аналізу крові, мієлограми. Анемії. Гемобластози. Геморагічні захворювання і синдроми. Синдром дисемінованого внутрішньосудинного зсідання крові. Лімфаденопатії. Лейкемоїдні реакції. Лейкопенії. Агранулоцитоз. Кровотечі та крововтрата. Показання, правила та техніка переливання компонентів крові та кровозамінників.

Розділ 7. Хвороби ендокринної системи та обміну речовин. Методи обстеження хворих з ендокринною патологією. Хвороби гіпофіза та гіпоталамуса. Гіпоталамічний синдром. Гіпопітуїтаризм. Акромегалія. Хвороба Іценко-Кушинга. Гіперпролактинемія. Нецукровий діабет. Хвороби щитоподібної залози. Йододефіцитні захворювання. Вузловий зоб. Дифузний токсичний зоб. Гіпотиреоз. Тиреоїдити. Цукровий діабет. Особливості перебігу цукрового діабету 1 і 2 типу. Ускладнення цукрового діабету. Коми при цукровому діабеті. Захворювання наднирників. Хвороба Адісона. Синдром Іценко-Кушинга. Первинний альдостеронізм. Феохромоцитома. Ожиріння. Метаболічний синдром. Клімакс. Патологічний клімакс. Остеопороз. Інтенсивна терапія і реанімація при ендокринних захворюваннях. Тиреотоксична криза. Гіпотиреоїдна кома. Гостра недостатність наднирникових залоз (Адісонова криза).

Розділ 8. Ревматичні хвороби. Методи обстеження хворих із ревматичними захворюваннями. Лабораторна біохімічна, імунологічна діагностика. Рентгенологічні та ультразвукові методи дослідження серця і суглобів. ЕКГ, ехокардіографія. Гостра ревматична лихоманка. Хронічна ревматична хвороба серця. Набуті вади серця. Ревматоїдний артрит. Спондилоартрити. Анкілозуючий спондилоартрит. Псоріатичний артрит. Реактивні поліартрити. Хвороба Рейтера. Дрібнокристалічні артропатії. Подагра. Хондрокальциноз. Остеоартроз. Системний червоний вовчак.

Системні васкуліти. Вузликовий поліартеріїт. Системна склеродермія. Дерматоміозит (поліоміозит). Паранеопластичні артропатії. Гострий біль (біль голови, у шиї, у спині, у м'яких тканинах). Клінічна фармакологія імуномодуючих та протизапальних препаратів, хондромодуляторів. Особливості перебігу ревматичних захворювань у хворих похилого та старечого віку.

Розділ 9. Інтенсивна терапія. Невідкладні стани. Принципи надання невідкладної допомоги. Етичні та юридичні аспекти. Серцево-легенева реанімація (конікотомія, трахеотомія, ШВЛ, непрямий та прямий масаж серця, дефібриляція). Особливості реанімації людей похилого віку. Втрата свідомості. Інсульти. Судомний синдром. Гострий психоз. Епілептичний статус. Абстинентний синдром. Алкогольний делірій. Алкогольна кома. Допомога жертві сексуального насильства. Коми невідомої етіології. Покуси. Вжалення. Гостра шкірна висипка. Токсикодермії. Гострі радіаційні ураження. Організація допомоги при масових гострих радіаційних ураженнях. Організація допомоги при промислових отруєннях. Гострі професійні отруєння. Гострі побутові отруєння. Гострі медикаментозні отруєння. Гострі бойові отруєння. Організація невідкладної допомоги при особливо небезпечних інфекціях (чума, холера, контагіозні геморагічні гарячки, жовта гарячка). Політравма. Транспортна іммобілізація. Переохолодження та обмороження. Електротравма. Утоплення. Гострий біль у промежині і тазовій ділянці. Опіки термічні і хімічні. Гіпертермічний синдром. Тепловий удар. Геморагічний шок. Травматичний шок. Гіповолемічний шок. Кровотечі та крововтрата. Трансфузіологія. Глибокий венозний тромбоз.

5. Рекомендована література:

Основна:

1. Бронхообструктивні захворювання у дорослих осіб: етіологія, патогенез, класифікація, діагностика, лікування. Навчальний посібник / за редакцією Феценка Ю.І. - К., 2015. - 150 с.
2. В.І. Трихліб, Г.В. Осьодло, С.І. Ткачук, О.О. Желеховський, О.О. Федорова, С.О. Невмержицький. Методи клінічного обстеження і семіотика інфекційних захворювань: навчальний посібник [за ред. В.І. Трихліба]. – К.: ФОП Чалчинська Н.В., 2018. – 612 с.
3. Внутрішня медицина: Підручник для мед. ВНЗ III-IV рів.акред. / Середюк Н.М. - К.: ВСВ «Медицина», 2009. - 1104 с.
4. Внутрішня медицина: ревматологія: навч. посіб. / В.Є.Кондратюк, М.Б.Джус. - К.: ВСВ «Медицина», 2017. - 272 с.
5. Воєнно-польова терапія: підручник [За ред.. Г.В. Осьодло, А.В. Верби]. – К.: СПД Чалчинська Н.В., 2017. – 620с.
6. Воєнно-польова хірургія / за ред. Я.Л. Заруцького, В.Я. Белого. – К.: Фенікс, 2018. -552с.

7. Втрата свідомості (синкопальні стани): клініка, діагностика, лікування, профілактика, військово-лікарська експертиза: методичні рекомендації / Осьодло Г.В., Ткачов А.В., Коваль М.М., Коваль О.В. – К.: «Видавництво Людмила», 2019. – 59 с.
8. Гастроентерологія: підручник у 2-х томах / за ред. Н. В. Харченко, О.Я. Бабака. - 2-е вид., переробл., доповн. - Кіровоград: Поліум, 2016. - Т. 1. - 488 с.
9. Говенко А.В., Кішко Р.М., Левченко Т.М., Хитрий Г.П. Інтенсивна терапія гострих отруєнь. Київ, «Віпол», 2010 — 187 с.
10. Гострий коронарний синдром: сучасні принципи лікування у спеціалізованому стаціонарі / Г. В. Книшов, А. В. Руденко, С. В. Сало [та ін.]. -К., 2014.-20 с.
11. Губергріц Н. Б. Хронічні гепатити та цирози печінки: навч. посібник / Н. Б. Губергріц, Н. В. Харченко. - Кіровоград: ПОЛІУМ, 2015. - 288 с.
12. Гусева С.А., Бессмельцев С.С., Шилова Е.Р., Гончаров Я.П. Синдромная диагностика гематологических заболеваний. – Киев, 2014. – 432 с.
13. Денисюк В.І., Денисюк О.В. Доказова внутрішня медицина. Підручник для студентів вищих навчальних закладів III-IV рівнів акредитації / Вінниця: ДП «Державна картографічна фабрика», 2011 - 926 с.
14. Діагностика та лікування ревматичних захворювань: навч. посібник / А. С. Свінціцький. - К.: Медкнига, 2017. - 372 с.
15. Діагностика та лікування фібриляції передсердь. Рекомендації Робочої групи з порушень ритму серця Асоціації кардіологів України. - К., 2014. - 168 с.
16. Дієтологія: Підручник / Н.В. Харченко, Г.А. Анохіна та ін. - К.: К-д: Вид-во «Меридіан», 2012. - 528с.
17. Жарінов О.Й., Куць В.О., Верезнікова Г.П., Серова О.Д. Практикум з електрокардіографії. — Львів-Київ, 2014. — 268 с.
18. Залізодефіцитна анемія / Видиборець С. В., Гайдукова С. М., Черноброва О. І. та ін.: навч посіб. - Вінниця-Бориспіль: ТОВ «Меркьюрі- Поділля», 2012. - 238 с.
19. Ідіопатичний легеневий фіброз: клініка, діагностика, лікування (методичний посібник) / Ю.І. Фещенко, В.К. Гаврисюк, А.І. Ячник та ін. // Київ, 2016. - 50 с.
20. Імунопрофілактика інфекційних хвороб: Навчально-методичний посібник. Чернишова Л.І., Лапій Ф.І., Волоха А.П.. К-Медицина. – 2019. – 320с.
21. Мясников Г.В. Керівництво з воєнно-польової терапії (спеціальна частина). - К., 2015. - 256 с.
22. Надання невідкладної допомоги пацієнтам із гострою серцево-судинною патологією: навчальний посібник/ Зозуля І.С., Ганджа Т.І., Іващенко О.В. та ін. - Вінниця, Тов «Меркьюрі-Поділля», 2016. — 87 с.
23. Національний підручник з ревматології / за ред. В. М. Коваленка, Н. М. Шуби. - К.: Моріон, 2013. - 672 с.
24. Негоспітальна пневмонія у дорослих осіб: етіологія, патогенез,

- класифікація, діагностика, антибактеріальна терапія та профілактика / Адаптована клінічна настанова, заснована на доказах. - К.: НАМНУ, 2019. - 94 с.
25. Негоспітальні інфекції нижніх дихальних шляхів: монографія / Дзюблик Я.О. - Вінниця: ТОВ «Меркьюрі-Поділля», 2016. - 255с.
 26. Основи електрокардіографії / О. Й. Жарінов, В. О. Куць (ред.) - Львів: МС, 2017.-240 с.
 27. Осьодло Г.В. Військово-прикладні аспекти сучасної гастроентерології. – Вінниця: ТОВ «Консоль», 2015. – 388 с.
 28. Осьодло Г.В., Федорова О.О., Коваль М.М. Методи клінічного обстеження і семіотика внутрішніх хвороб: методичні рекомендації. – Київ: УВМА, 2015. – 108 с.
 29. Очерки клинической пульмонологии / под ред. В. К. Гаврисюка. - К., 2016. -336 с.
 30. Практикум з електрокардіографії / О. Й. Жарінов, В. О. Куць, Г. П. Верезнікова, О. Д. Серова. - Львів-Київ, 2014. - 268 с.
 31. Практичні аспекти внутрішньої медицини: навчальний посібник/ Осьодло Г.В., Казмірчук А.П., Бичкова С.А., Желеховський О.А., Коваль М.М., Козачок М.М., Красюк О.А., Селюк М.М., Федорова О.О., Марущенко К.Ю. [за ред. Г.В. Осьодло]. Київ: «Видавництво Людмила», 2020. Т. 1. 669 с.
 32. Рекомендації Асоціації кардіологів України з діагностики та лікування хронічної серцевої недостатності (2017) / Л.Г. Воронков, К.М. Амосова, Г.В. Дзяк [та ін.] // Серцева недостатність та коморбідні стани. - 2017. -№1. - Дод. №1. - С. 1-64.
 33. Савицький В.Л., Трихліб В.І., Осьодло Г.В. / Інфекційні захворювання // Бібліотека військового лікаря. Навчальний посібник. Київ.,2015. – 451 с.
 34. Савицький В.Л., Трихліб В.І., Осьодло Г.В., Власенко О.М., Ткачук С.І., Литовка С.Л. / Грип, гострі респіраторні захворювання та їх ускладнення // Навчальний посібник. – К.:СПД Чалчинська Н.В., 2016. – 206с.
 35. Савицький В.Л., Трихліб В.І., Осьодло Г.В., Власенко О.М., Ткачук С.І., Литовка С.Л. / Грип, гострі респіраторні захворювання та їх ускладнення // Навчальний посібник. – К.:СПД Чалчинська Н.В., 2016. – 206с.
 36. Скрипник І.М., Мельник Т.В., Потяженко М.М. Клінічна гепатологія. Навчальний посібник. – Полтава: Дивосвіт, 2007.- 424с.
 37. Трихліб В.І., Осьодло Г.В., Желеховський О.А., Федорова О.О., Щур А.Б., Киричук Н.М., Козаченко Л.В., Невмержицький С.О., Музика Г.А. Методи клінічного обстеження і семіотика інфекційних захворювань: навчальний посібник, третє видання, виправлене і доповнене [за ред. В.І. Трихліба]. – К.: ФОП Чалчинська Н.В., 2019. – 612 с.+51с. кольор.вкл.
 38. Фещенко Ю.І. Хронічне обструктивне захворювання легень: нові відтінки проблеми: монографія / Фещенко Ю.І., Чайковський Ю.Б., Островський М.М., Дельцова О.І., Геращенко С.Б., Кулинич-Міськів М.О., Савеліхіна І.О. - Івано-Франківськ, СІМІК, 2016. - 400с.
 39. Функціональна діагностика: національний підручник / за ред. О.

- Жарінова, Ю. Іваніва, В. Куця. - К.: Четверта хвиля, 2018. - 732 с.
40. Экстренная медицинская помощь: карманное руководство: (учебное пособие)/ Под ред. Г.В. Дзяка. — Днепропетровск: Акцент, 2013. — 371 с.
 41. Ендокринологія: учебник для студентов высших мед. учеб. заведений / [П. Н. Боднар, Г. П. Михальчишин, Ю. И. Комисаренко и др.]; под ред. проф. П. Н. Боднара. - изд. 2, перераб. и дополн. - Винница: Нова Книга, 2016. - 488 с.
 42. 2016 updated EULAR evidence-based recommendations for the management of gout / P. Richette, M. Doherty, E. Pascual [et al.] // Annals of the Rheumatic Diseases. – 2017. – Vol. 76. – P. 29-42.
 43. 2017 ESC Guidelines for the management of acute myocardial infarction in patients presenting with ST-segment elevation: The Task Force for the management of acute myocardial infarction in patients presenting with ST-segment elevation of the European Society of Cardiology (ESC) / B. Ibanez, S. James, S. Aqewall [et al.] // Eur. Heart J. – 2018. – Vol. 39(2). – P. 119-177.
 44. Global strategy for asthma management and prevention (2019 Update). Режим доступу: <http://ginasthma.org>.

Додаткова:

1. Анестезіологія та інтенсивна терапія: підручник для лікарів-інтернів та слухачів вищих медичних закладів III — IV рівнів акредитації та закладів післядипломної освіти. Т.1 / Під ред. І.П. Шлапака. - К.: Ніка Прінт, 2012.— 616 с.
2. Безпека життєдіяльності: медичне забезпечення дорожньо- транспортних пригод/ В. А. Левченко та ін.. — Івано-Франківськ: Прикарпатський нац. ун-т ім. В. Стефаника, 2013. — 307 с.
3. Бильченко А. В. Лечение артериальной гипертензии в различных клинических ситуациях. - К., 2016. - 250 с.
4. Болезни крови в амбулаторной практике: руководство / И. Л. Давыдкин, И. В. Куртов, Р. К. Хайретдинов [и др.]. - 2-е изд., испр. и доп. - М. : ГЭОТАР-Медиа, 2014. - 184 с.
5. Гострі отруєння грибами: діагностика та невідкладна допомога на догоспітальному етапі. Зозуля І.С., Іващенко О.В., Струк В.Ф. Методичні рекомендації. — К., 2010. — 23 с.
6. Гострі отруєння продуктами горіння: діагностика та невідкладна допомога на догоспітальному та ранньому госпітальному етапі /Зозуля І.С., Іващенко О.В., Струк В.Ф., Набухотний П.Ф. // Методичні рекомендації . — К., 2013. — 21 с.
7. Дифференциальная диагностика внутренних болезней / под ред. В. В. Щекотова, А. И. Мартнова, А. А. Спасского. - М.: ГЭОТАР-Медиа, 2017. - 928 с.
8. Дифференциальный диагноз внутренних болезней: алгоритмический подход : [практ. рук.] / П. М. Хили, З. Дж. Джекобсон; пер. с англ. Т. М. Азбиль, А. Н. Анваер, Н. Н. Багмет и др.; под ред. Д. Ш. Газизовой. - М.:

- БІНОМ, 2013.-280 с.
9. Европейское руководство по неотложной кардиологии / ред. М.Тубаро, П. Вранкс; пер. с англ. под ред. Е. В. Шляхто. - М.: ГЭОТАР-Медиа, 2017.-960 с.
 - 10.Електрокардіографічна діагностика і лікування в невідкладній кардіології / В.А. Скибчик, Я.В. Соломенчук. 2-ге доповнене видання. - Л:Простір-М, 2016. - 164с.
 - 11.Зозуля І.С., Головченко Ю.І., Оноприєнко О.П. Інсульт: тактика, стратегія ведення, профілактика, реабілітація та прогнози.-Київ, «Світ», 2010. - 319 с.
 - 12.Зозуля І.С., Карета С.О. Інсультоподібний перебіг запальних процесів головного мозку та його оболонок,- Київ,2010- 83 с.
 - 13.Иммунотерапия: руководство / под ред. Р. М. Хаитова, Р. И. Атауллаханова, А. Е. Шульженко. - 2-е изд., перераб. и доп. - М: ГЭОТАР - Медиа, 2017. - 736 с.
 - 14.Инфекционные болезни: учебник / под ред. О. А. Голубовской. - К.: Медицина, 2014. - 784 с.
 - 15.Клиническая интерпретация рентгенограммы легких: справочник / М. Дарби [и др.]; пер. с англ. под ред. В. Н. Трояна. - М.: ГЭОТАР-Медиа, 2017. -216с.
 - 16.Клиническая электрокардиография по Голдбергеру / А. Л. Голдбергер, Д. Голдбергер, А. Швилкин; пер. с англ. под ред. Ю. В. Фурменковой. - 2-е изд. - М.: ГЭОТАР-Медиа, 2016.-280 с.
 - 17.Клініко-діагностичне значення імунологічних тестів при ревматичних хворобах: навч. посібник / за ред. В. М. Коваленка, Н. М. Шуби. - К.: ТОВ «Прометей», 2017. - 105 с.
 - 18.Клінічна лабораторна діагностика: підручник. Ч.І: Лабораторна гематологія / О.Г. Берегова. - Запоріжжя, 2013. - 400 с.
 - 19.Медицина невідкладних станів. Екстрена (швидка) медична допомога: підручник / І.С. Зозуля, В.І. Боброва, Г.Г. Рошнін та ін.; за ред. І.С. Зозулі. 3-є вид., переробл. і допов. - К. : ВСВ «Медицина», 2017. - 960 с.
 - 20.Невідкладна медична допомога / За ред. І.С. Зозуля, Л.Ф. Матюха, С.В. Білецький — К.: Наша родина плюс, 2015. — 496 с.
 - 21.Невідкладні стани при гострих отруєннях / Зозуля І.С., Іващенко О.В. та ін. - Вінниця, Тов «Меркьюрі-Поділля», 2014. — 112 с.
 - 22.Негоспітальна пневмонія у дорослих осіб: етіологія, патогенез, класифікація, діагностика, антибактеріальна терапія та профілактика / Адаптована клінічна настанова, заснована на доказах. Уніфікований протокол надання медичної допомоги дорослим хворим на негоспітальну пневмонію. - К.: НАМНУ, 2016. - 108 с.
 - 23.Неотложная помощь: практическое руководство / С.С. Вялов. изд. 5-е. - М.: МЕДпресс-информ, 2014. - 190 с.
 - 24.Нефрология. Клинические рекомендации / под ред. Е. М. Шиловой, А. В. Смирнова, Н. Л. Козловской. - М.: ГЭОТАР-Медиа, 2016. - 816 с.

25. Практическая аритмология в таблицах: руководство для врачей / под ред. В. В. Салухова. - М.: ГЭОТАР-Медиа, 2017. - 496 с.
26. Пульмонология. Национальное руководство. Краткое издание / под ред. Г. Чучалина. - М. : ГЭОТАР-Медиа, 2016. - 800 с.
27. Рациональная антимикробная терапия: руководство для практикующих врачей / под. ред. С. В. Яковлева. - 2-е изд., перераб. и доп. - М.: Литерра, 2015.- 1040 с.
28. Ревматические заболевания. В 3 т. Т. II. Заболевания костей и суставов: руководство / под ред. Джона Х. Клиппела, Джона Х. Стоуна, Лесли Дж. Кроффорд, Пейшенс Х. Уайт; пер. с англ. под ред. Е. Л. Насонова, В. А. Насоновой, Ю. А. Олюнина. - М. : ГЭОТАР-Медиа, 2014. - 520 с.
29. Сахарный диабет. Иммуитет. Цитокины. / Н. Д. Тронько, К. П. Зак, В. Попова, А. К. Бутенко. - К.: Книга-плюс, 2015. - 488 с.
30. Сахарный диабет. Новое в лечении и профилактике / Дж. А. Колуэлл; Пер. с англ. : М.В. Шестаковой и М.Ш. Шамхаловой. - М.: БИНОМ. Лаборатория знаний, 2014. - 288 с.
31. Серцево-судинні захворювання. Класифікація, стандарти діагностики та лікування / За ред. проф. В.М. Коваленка, проф. М.І.Лутая, проф. Ю.М. Сіренка. – К.: Асоціація кардіологів України. – 2018. – 128 с.
32. Справочник симптомов в общей врачебной практике / К. Хопкрофт, В. Форте; пер. с англ. под ред. В. А. Кокорина. - М.: ГЭОТАР-Медиа, 2017. -480 с.
33. Стрес і хвороби систем кровообігу / за ред. В. М. Коваленка, В. М. Корнацького. - К., 2015. - 353 с.
34. Сучасні класифікації та стандарти лікування захворювань внутрішніх органів. Невідкладні стани в терапії / за ред. Ю. М. Мостового - 21-е вид., доп. і перероб. - Київ: Центр ДЗК, 2016. - 688 с.
35. Трухан Л. В. Болезни кишечника. Клиника, диагностика и лечение/Л.В. Трухан. - СпецЛіт, 2013. - 143 с.
36. Функциональные расстройства желудочно-кишечного тракта. Практический подход на основе клинического опыта / под ред. Б. Е. Лэйси, М. Д. Кроуэлла, Дж. К. ДиБайза; пер. с англ. под ред. С. В. Демичева. - М.: ГЭОТАР-Медиа, 2017. - 352 с.
37. Хроническое легочное сердце / Л. Ф. Коноплева, Д. А. Решотько. - К.: Книга-плюс, 2017. - 160 с.
38. 2014 ESC Guidelines on the diagnosis and 34 management of acute pulmonary embolism (European Heart Journal doi:10.1093/eurheartj/ehu283 (European Heart Journal Advance Access published August 29, 2014)). 116. 2016 ESC/EAS Guidelines for the Management of Dyslipidaemias / Eur. Heart J. – 2016. – Vol. 37. – P. 2999-3058. 117
39. 2016 updated EULAR evidence-based recommendations for the management of gout / P. Richette, M. Doherty, E. Pascual [et al.] // Annals of the Rheumatic Diseases. – 2017. – Vol. 76. – P. 29-42.
40. A consensus statement on the European Society for clinical and economic

- aspects of osteoporosis and osteoarthritis (ESCEO) algorithm for the management of knee osteoarthritis – from evidence-based medicine to the real-life setting / *Sem. Arthr. Rheum.* – 2016. – Vol. 45. – S1-S11.
41. ACG Clinical Guideline: Treatment of *Helicobacter pylori* Infection / W.D. Chey, G.I. Leontiadis, C.W. Howden [et al.] // *Am. J. Gastroenterol.* – 2017. – Vol. 112(2). – P. 212-239.
 42. Acute Treatment of Patients With Supraventricular Tachycardia / S.M. AlKhatib, R.L. Page // *JAMA Cardiol.* – 2016. – Vol. 1(4). – P. 483-485.
 43. American Association of Clinical Endocrinologists and American College of Endocrinology Guidelines for Management of Dyslipidemia and Prevention of Cardiovascular Disease, 2017, <https://www.aace.com/files/lipid-guidelines.pdf>.
 44. American Association of Clinical Endocrinologists, American College of Endocrinology, and Associazione Medici Endocrinologi Medical Guidelines for Clinical Practice for the Diagnosis and Management of Thyroid Nodules, 2016, <https://www.aace.com/files/thyroid-nodule-guidelines.pdf>.
 45. American Association of Neurological Surgeons, Congress of Neurological Surgeons. Prehospital cervical spinal immobilization after trauma In: Guidelines for the management of acute cervical spine and spinal cord injuries, 2013, <https://www.guidelinecentral.com/summaries/prehospital-cervical-spinal-immobilization-after-trauma-in-guidelines-for-the-management-of-acute-cervical-spine-and-spinal-cord-injuries>.
 46. American College of Gastroenterology and Canadian Association of Gastroenterology guidelines on the management of dyspepsia / P. Moayyedi, B.E. Lacy, C.N. Andrews [et al.] // *Am. J. Gastroenterol.* – 2017. – Vol. 112. – P. 988-1013.
 47. American Diabetes Association Standards of Medical Care in Diabetes // *Diabetes Care.* – 2017. – Vol. 40(Suppl. 1): S1-132.
 48. An algorithm recommendation for the management of knee osteoarthritis in Europe and internationally: A report from a task force of the European Society for Clinical and Economic Aspects of Osteoporosis and Osteoarthritis (ESCEO) / O. Bruyere, C.C. Cooper, J.-P. Pelletier [et al.] // *Sem. Arthr. Rheum.* – 2014. – Vol. 44. – P. 252-263.
 49. Antibiotics for acute respiratory infections in general practice: comparison of prescribing rates with guideline recommendations / A.R. McCullough, A.J. Pollack, M. Plejdrup Hansen [et al.] // *Med. J. Aust.* – 2017. – Vol. 207(2). – P. 65-69.
 50. Canadian Medical Association InfoBase (CMA InfoBase: Clinical Practice Guidelines (CPGs) <http://www.cma.ca/> 130. Cardiovascular Risk Factor Control for All / P. Greenland, V. Fuster // *JAMA.* – 2017. – Vol. 318(2). – P. 130-131.
 51. Centers for Disease Control and Prevention (CDC) <https://www.cdc.gov/> 132. Classification of Cough as a Symptom in Adults and Management Algorithms: CHEST Guideline and Expert Panel Report / R.S. Irwin, C.L. French, A.B. Chang [et al.] // *Chest.* – 2018. – Vol. 153(1). – P. 196-209.
 52. Chioncel O., Parissis J., Mebazaa A. et al. Epidemiology, pathophysiology and

- contemporary management of cardiogenic shock – a position statement from the Heart Failure Association of the European Society of Cardiology. *Eur J Heart Fail.* 2020 May 29.doi: 10.1002/ejhf.1922.
53. Clinical Knowledge Summaries (CKS) <http://prodigy.clarity.co.uk/> 134. Clinical Practice Guidelines for Hypothyroidism in Adults: Cosponsored by the American Association of Clinical Endocrinologists and the American Thyroid Association, 2012, <https://www.aace.com/files/final-file-hypo-guidelines.pdf>.
 54. Consensus Statement by the American Association of Clinical Endocrinologists and American College of Endocrinology on the Comprehensive Type 2 Diabetes Management Algorithm – 2018 Executive Summary, 2018, <https://www.aace.com/sites/all/files/diabetes-algorithm-executive-summary.pdf>.
 55. Eastern Association For The Surgery Of Trauma. Emergency tracheal intubation immediately following traumatic injury: an Eastern Association for the Surgery of Trauma practice management guideline, 2012, <https://www.guidelinecentral.com/summaries/emergency-tracheal-intubationimmediately-following-traumatic-injury-an-eastern-association-for-the-surgery-oftrauma-practice-management-guideline>.
 56. Emergency Surgery Course (ESC®) Manual The Official ESTES/AAST Guide Editors: Fingerhut, A., Leppäniemi, A., Coimbra, R., Peitzman, A.B., Scalea, Th.M., Voiglio, E.J. (Eds.) 2016, p. 319-140.
 57. European Guidelines on cardiovascular disease prevention in clinical practice: The Sixth Joint Task Force of the European Society of Cardiology and Other Societies on Cardiovascular Disease Prevention in Clinical Practice (constituted by representatives of 10 societies and by invited experts) Developed with the special contribution of the European Association for Cardiovascular Prevention & Rehabilitation (EACPR) / M.F. Piepoli, A.W. Hoes, S. Agewall [et al.] // *Eur. Heart J.* – 2016. – Vol. 37(29). – P. 2315-2381.
 58. Evaluation and Treatment of Patients With Constipation / T.Stern, A.M. Davis // *JAMA.* – 2016. – Vol. 315(2). – P. 192-193.
 59. Gastroduodenal disorders / V. Stanghellini, F. Chan, W.L. Hasler [et al.] // *Gastroenterology.* – 2016. – Vol. 150. – P. 1380-1392.
 60. Guidelines for the Use of Antiretroviral Agents in HIV-1-Infected Adults and Adolescents/ Developed by the DHHS Panel on Antiretroviral Guidelines for Adults and Adolescents – A Working Group of the Office of AIDS Research Advisory Council (OARAC). Downloaded from <http://aidsinfo.nih.gov/guidelines> on 4/9/2015.
 61. Guidelines on the management of abnormal liver blood tests / P.N. Newsome, R. Cramb, S.M. Davison [et al.] // *Gut.* – 2017. – P. 1-14.
 62. Hess M.W. The 2017 Global Initiative for Chronic Obstructive Lung Disease Report and Practice Implications for the Respiratory Therapist / M.W. Hess // *Respir. Care.* – 2017. – Vol. 62(11). – P. 1492-1500.
 63. International Diabetes Federation. Clinical Practice Recommendations for

- Managing Type 2 Diabetes in Primary Care – 2017. Режим доступа: www.idf.org/managing-type2-diabetes.
64. Kolditz M. Community-Acquired Pneumonia in Adults / M. Kolditz, S. Ewig // Dtsch. Arztebl. Int. – 2017. – Dec Vol. 114(49). – P. 838-848.
 65. Lipid Disorders: Screening and Treatment / J. Jin // JAMA. – 2016. – Vol. 316(19). – P. 2056.
 66. Management of Adults With Hospital-acquired and Ventilator-associated Pneumonia: 2016 Clinical Practice Guidelines by the Infectious Diseases Society of America and the American Thoracic Society / A.C. Kalil, M.L. Metersky, M. Klompas [et al.] // Clinical Infectious Diseases. – 2016. – Vol. 63(5). – P. 61-111.
 67. Management of Helicobacter pylori infection – the Maastricht V/Florence Consensus / P. Malfertheiner, F. Megraud, C. O'Morain [et al.] // Report. Gut. – 2017. – Vol. 66(1). – P. 6-30.
 68. Management of Helicobacter pylori Infection / R.T. Kavitt, A.S. Cifu // JAMA. – 2017. – Vol. 317(15). – P. 1572-1573.
 69. NICE guideline: Non-alcoholic fatty liver disease (NAFLD): assessment and management – 2016. Режим доступа: www.nice.org.uk/guidance/ng49.
 70. Noubiap J.J., Nansseu J.R., Nyaga U.F. et al. Global prevalence of resistant hypertension: a meta-analysis of data from 3,2 million patients. Heart. 2019. 105. 98-105.
 71. O'Gara P., Kushner F., Ascheim D. et al. 2013 ACCF/AHA guideline for the management of ST-elevation myocardial infarction: a report of the American College of Cardiology Foundation/American Heart Association Task Force on Practice Guidelines. J Am Coll Cardiol. 2013; 61 (4): P. 78 – 140.
 72. Pharmacologic Treatment of Hypertension in Adults Aged 60 Years or Older to Higher Versus Lower Blood Pressure Targets: A Clinical Practice Guideline From the American College of Physicians and the American Academy of Family Physicians / A. Qaseem, T.J. Wilt, R. Rich [et al.] // Ann. Intern. Med. – 2017. – Vol. 166(6). – P. 430-437.
 73. Pneumonia: Diagnosis and management of community- and hospital-acquired pneumonia in adults. NICE guidelines, 2014. Режим доступа: <https://www.nice.org> 158. Prevention, Detection, Evaluation, and Management of High Blood Pressure in Adults / A.S. Cifu, A.M. Davis // JAMA. – 2017. – Vol. 318(21). – P. 2132-2134.
 74. Screening for Prediabetes and Type 2 Diabetes Mellitus / N. Laiteerapong, A.S. Cifu // JAMA. – 2016. – Vol. 315(7). – P. 697-698.
 75. SEMDSA 2017 Guidelines for the Management of Type 2 diabetes mellitus // JEMDSA. – 2017. – Vol. 22(Suppl. 1): S1-S196.
 76. Silvia G. Priori, Carina Blomström-Lundqvist, Andrea Mazzanti et al. 2015 ESC guidelines for the management of patients with ventricular arrhythmias and the prevention of sudden cardiac death. Eur Heart J 2015: P.87.
 77. Svenningsen S. Asthma Endotypes and an Overview of Targeted Therapy for Asthma / S. Svenningsen, P. Nair // Front. Med. (Lausanne). – 2017. – Vol. 26(4). – P. 158.

78. The 2017 Clinical Practice Guideline for High Blood Pressure / P.K. Whelton, R.M. Carey // JAMA. – 2017. – Vol. 318(21). – P. 2073-2074.
79. The New 2017 ACC/AHA Guidelines “Up the Pressure” on Diagnosis and Treatment of Hypertension / P. Greenland, E. Peterson // JAMA. – 2017. – Vol. 318(21). – P. 2083-2084.
80. Thiele H., Ohman M., deWaha-Thiele S. et al. Management of cardiogenic shock complicating myocardial infarction: an update 2019. European Heart Journal (2019) 0, 1-15.
81. Weber M., Schiffrin E., White W. et al. Clinical practice guidelines for the management of hypertension in the community a statement by the American society of hypertension and the international society of hypertension // J. Hypertens. – 2014. – Vol. 32 (1). – P. 3-15.
82. Williams B., Mancia G., Spiering W., Agabiti Rosei E., Azizi M., Burnier M., Clement D.L., Coca A., de Simone G., Dominiczak A., Kahan T., Mahfoud F., Redon J., Ruilope L., Zanchetti A., Kerins M., Kjeldsen S.E., Kreutz R., Laurent S., Lip G.Y.H., McManus R., Narkiewicz K., Ruschitzka F., Schmieder R.E., Shlyakhto E., Tsioufis C., Aboyans V. and Desormais I. 2018 ESC/ESH Guidelines for the management of arterial hypertension: The Task Force for the management of arterial hypertension of the European Society of Cardiology and the European Society of Hypertension: The Task Force for the management of arterial hypertension of the European Society of Cardiology and the European Society of Hypertension. Journal of hypertension. 2018. 36. 1953-2041.

6. Види та форми контролю успішності навчання

Для визначення рівня засвоєння ад'юнктами навчального матеріалу використовуються такі форми та методи контролю і оцінювання знань:

- проведення попереднього тестування для визначення базового рівня знань ад'юнктів;
- оцінювання ад'юнкта під час семінарських та практичних занять;
- проведення модульного контролю за кожним модулем (складання диференційованого заліку);

Оцінка успішності ад'юнкта з дисципліни є рейтинговою і виставляється за багатобальною шкалою з урахуванням оцінок засвоєння модуля і має визначення за системою ECTS та шкалою, прийнятою в Україні.

Для тих ад'юнктів, які не склали підсумковий модульний контроль, по завершенню вивчення дисципліни передбачається термін для перескладання.

7. Засоби діагностики успішності навчання

Тести, завдання для практичних занять, теми рефератів для семінарських занять, завдання для самостійної роботи, перелік питань та білети до іспиту.